ASPI | Afarand Scholarly Publishing Institute; Turkey
ISSN: 2538-4384; Geographical Researches. 2024;39(4):399-407. 10.58209/geores.39.4.399

Urban Riverbank Land Use Management for Sustainable Tourism Development in Rivers of Noor City

ARTICLE INFO

Article Type
Original Research

Authors
Fakhari F.[1] *MA*
Motevali S.[2]* *PhD*
Azimi Amoli J.[2] *PhD*
Janbaz Ghobadi Gh.[2] *PhD*

How to cite this article
Fakhari F, Motevali S, Azimi Amoli J, Janbaz Ghobadi Gh. Urban Riverbank Land Use Management for Sustainable Tourism Development in Rivers of Noor City. Geographical Researches. 2024;39(4):399-407.

[1]Department of Geography & Urban Planning, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran
[2]Department of Geography, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran

***Correspondence**
Address: Islamic Azad University, Central Building of the University, Noor, at the beginning of the Noor-Chamestan Road, Noor, Iran. Postal Code: 4641859557
Phone: +98 (11) 44516602
Fax: +98 (11) 44516621
sadr_m1970@yahoo.com

Article History
Received: November 14, 2024
Accepted: December 13, 2024
ePublished: December 20, 2024

ABSTRACT

Aims The aim of this study was to examine the effects of organizing criteria for land uses along the riverbanks in the city of Noor in 2024.

Methodology This research is applied and descriptive-analytical in nature, conducted in the city of Noor in 2024. The statistical population includes citizens and experts in urban management and tourism. A total of 379 individuals were selected through simple random sampling based on Cochran's formula. Data were collected using a questionnaire based on relevant indices and a five-point Likert scale. The validity and reliability of the instrument were ensured through expert validation and a Cronbach's alpha coefficient greater than 0.7. Data analysis was performed using SPSS 24 software, with one-sample t-tests and Friedman tests used to evaluate and prioritize the criteria.

Findings The criteria for recreational and welfare facilities, economic aspects, environmental factors, institutional and legal support, and public participation were found to be below the desired average, indicating significant weaknesses. In contrast, the criteria for physical infrastructure, security, and protection were above the average and played a positive role in sustainable tourism development. The proposed conceptual model emphasized the balance between natural, economic, social, and managerial dimensions.

Conclusion Urban riverbank land use in Noor City has significant weaknesses in recreational and economic facilities, environmental sustainability, institutional support, and public participation, all scoring below desired levels. Conversely, infrastructure and security measures were found effective, aiding sustainable tourism development.

Keywords Land Use Management; Urban Rivers; Sustainable Tourism Development; Rivers of Noor City

CITATION LINKS

[Abuharris & Ruddock, 2005] Land-use planning and sustainable tourism development ...; [Ahmadi, 2018] An introduction to natural landscape restoration method based on ...; [Daneshpour & Parevar, 2014] Improving the ecological and aesthetic functions of urban river valley landscapes by application of analytical ...; [Divsalar, 2016] Management in tourism sustainable development the role of urban ...; [Dunn & Heneghan, 2011] Composition and diversity ...; [Ebrahimi Dehkordi, 2020] The role of ecological urban edges in the quality ...; [Esmaieli & Latifi Oskoee, 2016] Economic valuation of Aoun Bin Ali ...; [Farhadi Uonaki & Khoshkhoo, 2022] The impact of tourism infrastructures on tourists' loyalty ...; [GSTC , 2019] GSTC destination criteria ...; [Güneralp *et al.*, 2015] Changing global patterns of urban exposure to flood and ...; [Hatami & Zakerhaghighi, 2017] Evaluation of the effect of the quality of the urban environment on the social relations of space use ...; [Hemmati & Amiri, 2016] Resilience: Changing aesthetic attitudes towards a changing environment (focusing on the Hudson ...; [Jahantighmand *et al.*, 2023] Organizing the spatial space of the urban rivers' margin of tourism development ...; [Liu, 2024] Using roof gardcase study ...; [James & Essien, 2019] Infrastructure and sustainable tourism development ...; [Jomehpour *et al.*, 2019] Ecological city of Bojnourd based on scenario-based ...; [Kameri-Mbote *et al.*, 2021] Country report for ...; [Keshvarparast & Parsaee, 2015] Organizing urban rivers with a sustainable environmental development approach (case study ...; [Khan *et al.*, 2020] Revisiting the dynamics of tourism, economic growth, and environmental pollutants in the emerging economies-sustainable tourism ...; [Khoshghadam & Razzaghi Asl., 2017] Strategies to improve environmental quality in the renovation of Farahzad deteriorated area by strategic-hierarchical ...; [Kiani Salmi & Afzali, 2020] Evaluating local community attitudes towards the effects of mass tourism ...; [Lam-González *et al.*, 2021] Dissatisfaction responses of tourists in the Havana World ...; [Motavali & Koozehgar Kaleji, 2017] Land use organization along the rivers in sustainable ...; [Saberi Nahrafrouzani & Mansouri , 2021] "New Zayanderood" investigation with the Zayanderood stream recognition ...; [UN Tourism, 2023] Sustainable ...; [Vasilakakis *et al.*, 2023] Economic sustainability of tourism enterprises ...;

Copyright© 2024, the Authors | Publishing Rights, ASPI. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهری به منظور توسعه گردشگری پایدار در رودخانه‌های شهر نور

فرنام فخاری MA
گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران
صدرالدین متولی* PhD
گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران
جلال عظیمی آملی PhD
گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران
غلامرضا جانباز قبادی PhD
گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران

چکیده

اهداف: هدف این مطالعه بررسی اثرات معیارهای سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه در شهر نور در سال ۱۴۰۳ بود.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی تحلیلی است که در شهر نور در سال ۱۴۰۳ انجام شده است. جامعه آماری شامل شهروندان و کارشناسان مدیریت شهری و گردشگری است که از آن، ۳۷۹ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌ای بر پایه شاخص‌های مرتبط و طیف لیکرت پنج درجه‌ای جمع‌آوری شد. روایی و پایایی ابزار با تایید متخصصان و آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ تضمین شد. تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و فریدمن جهت ارزیابی و اولویت‌بندی معیارها انجام شد.

یافته‌ها: معیارهای امکانات رفاهی و تفریحی، مباحث اقتصادی، محیط زیست، حمایت نهادی و قانونی، و مشارکت عمومی پایین‌تر از میانگین مطلوب بوده و نقاط ضعف قابل توجهی داشتند. اما معیارهای کالبد و زیرساخت‌ها و امنیت و حفاظت بالاتر از میانگین بودند و نقش مثبتی در توسعه پایدار گردشگری داشتند. مدل مفهومی ارایه‌شده بر تعادل میان ابعاد طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، و مدیریتی تاکید داشت.

نتیجه‌گیری: کاربری اراضی حاشیه رودخانه‌های شهری در شهر نور دارای نقاط ضعف قابل‌توجهی در زمینه امکانات تفریحی و اقتصادی، پایداری زیست‌محیطی، حمایت نهادی و مشارکت عمومی است که همگی کمتر از سطح مطلوب ارزیابی شده‌اند. در مقابل، زیرساخت‌ها و تدابیر امنیتی مؤثر بوده و در توسعه گردشگری پایدار نقش مثبتی ایفا کرده‌اند.

کلیدواژگان: سامان‌دهی کاربری‌ها، رودخانه‌های شهری، توسعه گردشگری پایدار، رودخانه‌های شهر نور

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۳
*نویسنده مسئول: sadr_m1970@yahoo.com

مقدمه

در کشور ایران، بی‌توجهی فراوانی به رودخانه‌های شهری می‌شود و در اکثر شهرها، آنها را تهدیدی برای شهر می‌دانند و به طرق مختلف سعی در مهار آنها دارند. در اکثر شهرها به دلایل مختلف اقدام به دیواره چینی و بتن‌ریزی بستر رودخانه‌ها می‌نمایند و نام مسیل را بر روی آنها می‌گذارند. در مراحل بعد به دلیل بی‌توجهی و عدم مدیریت صحیح، این‌گونه فضاها به زباله‌دانی شهر تبدیل شده و به عنوان فضایی متروک مشکلات فراوانی از جمله معضلات زیست‌محیطی، نزول کیفیت سیما و مناظر شهری، مشکلات اجتماعی و اقتصادی و غیره را برای شهر به ارمغان می‌آورد [Hatami & Zakerhaghighi, 2017].

از طرفی می‌توان گفت در تمامی شهرهای دنیا که رودی در آن جریان دارد حاشیه رود فضای مهم شهری است که مکان مناسبی برای تعاملات اجتماعی و حتی خلوت و تنهایی به وجود می‌آورد. سرزندگی کناره رودخانه به عنوان یک فضای همگانی و پیوند با طبیعت به عنوان یکی از عوامل اصلی در کیفیت محیط، از مسایل کلیدی در فضاهای کناره رودخانه است. ناظر در مواجهه با رودخانه، اصل آسایش روانی و خاطره‌سازی را دنبال می‌کند [Khoshghadam & Razaghi Asl, 2017].

از آنجا که گردشگری پایدار، حفظ کیفیت محیط زیست و جاذبه‌های طبیعی منابع، حفظ تنوع زیستی، حفظ تداوم فرهنگ جامعه میزبان، به حداقل رساندن اثرات منفی گردشگری در محیط، تامین نیازهای گردشگران، استفاده پایدار از منابع، تلفیق گردشگری با برنامه‌ریزی، کاهش مصرف و ضایعات، حمایت از اقتصاد محلی، بهبود کیفیت گردشگری و ایجاد تجربه مناسب برای گردشگر، مشارکت با مردم محلی و سهامداران، آموزش اعضا، پژوهش و تحقیقات است [Kiani Salmi & Afzali, 2020]، بنابراین گردشگری بر پایه طبیعت همراه با رعایت اصول محیطی و اکولوژیک منطقه باعث پایداری این مناطق گردیده و شیوه‌ای مثبت برای کاهش تنش‌هایی است که به وسیله تاثیرگذاری‌های متقابل بین بازدیدکنندگان، جوامع میزان و محیط، به وجود آمده است. گردشگری پایدار ارایه‌کننده دیدگاهی طولانی مدت است که اهدافی مانند پایداری اکولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را به دنبال خواهد داشت.

همچنین گفته می‌شود با رشد روز افزون جمعیت شهری، شهرهای بزرگ با معضلات بسیاری همچون گران‌شدن زمین مواجه شده‌اند که نقش بسزایی در رشد شهر، تغییر کاربری اراضی و ایجاد محدودیت در توسعه فضاهای سبز و حتی جایگزینی آنها با دیگر کاربری‌ها، به خصوص مسکونی و تجاری در داخل شهرها و کاربری صنعتی در حاشیه شهرها داشته است. با تهی‌شدن روز افزون شهر از سرمایه غیرقابل ترمیم عناصر طبیعی و تخریب کیفیت و عملکرد طبیعی اکوسیستم شهرها، اکولوژیست‌ها دریافته‌اند که برای دستیابی به حل مسایل دنیای واقعی کنونی، تمرکز بر روی منظرهایی با چیرگی انسان که اغلب شامل منظرهای شهری است، ضروری به نظر می‌رسد [Saberi Nahrafrouzani & Mansouri, 2021]. در این میان افزایش تغییرات ناشی از فعالیت‌های انسانی در محیط زیست دینامیک و افزایش غلبه انسان در منظر، باعث تکه‌تکه‌شدن محیط‌های طبیعی شده که به دنبال آن تمرکز بر مفاهیم اکولوژیک از انزوا به اتصال و از حفاظت سایت به حفاظت شبکه‌های اکولوژیک تغییر یافته است. بدین ترتیب مفهوم

پویای اکولوژی منظر با در هم آمیختن علم و الگوهای فضایی وارد مفاهیم طراحی و برنامه‌ریزی شده [Dunn & Heneghan, 2011] و مفاهیمی همچون طراحی شبکه اکولوژیکی شهرها بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است [Güneralp *et al.*, 2015]. چنین رویکردهایی، موجب ایجاد نگرشی سیستماتیک به ساختار اکولوژی شهرها شده و آن را همچون شبکه اکولوژیک به هم پیوسته از عناصر طبیعی و مصنوع با عملکردهای اکولوژیک متصور می‌کند. از این رو توجه به شبکه اکولوژیک شهر امروزه بیش از پیش به عنوان رویکردی برای افزایش ارزش‌های اکولوژیکی سیستم‌های فضاهای باز شهری در نظر گرفته می‌شود [Ebrahimi Dehkordi, 2020]. حال این شبکه می‌تواند بسته به کیفیت عناصر تشکیل‌دهنده خود و نیز کنش و واکنش و ارتباطات بین آنها، ساختار و در نتیجه عملکردهای اکولوژیک با کیفیت مختلفی داشته باشد. بنابراین لازم است تا در فرآیند برنامه‌ریزی، اصول اکولوژی منظر نیز در کنار رویکردهای کلاسیک برنامه‌ریزی که بر مبنای مفاهیم اجتماعی و اقتصادی استوار هستند مورد توجه واقع شوند [Ahmadi *et al.*, 2018] و در این راستا توجه به بهبود و ارتقای ساختار و عملکردهای شبکه اکولوژیک شهرها مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان منظر شهری قرار گیرد [Esmaieli & Latifi Oskoee, 2016]. توسعه مفهوم شبکه اکولوژیک را می‌توان به دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی در کشورهای اروپایی نسبت داد [Jomehpour *et al.*, 2019]. پس از آن در دهه آخر قرن بیستم، گروه‌های ذی نفوذ و متخصصان در اروپا شبکه‌های اکولوژیک را توسعه یافتند. طبق مفاهیمی که ارایه می‌شود، شبکه اکولوژیک، شامل سیستمی به هم پیوسته از عناصر طبیعی و شبه طبیعی در منظر است که با اهداف نگهداری، یا مرمت عملکردهای اکولوژیک به عنوان ابزاری برای حفظ تنوع زیستی بررسی، یا مدیریت می‌شود که در ضمن فرصت‌های مناسبی را هم برای استفاده پایدار از منابع طبیعی فراهم می‌کند [Hemmati & Amiri, 2016]. به طور کلی مفهوم شبکه اکولوژیکی در ارتباط با غلبه انسان در محیط‌های طبیعی و تکه‌تکه‌شدن تدریجی آن به دنبال توسعه محیط زیست انسانی نمایان می‌شود و به همین دلیل طراحان و اکولوژیست‌های منظر، این مفهوم را به منظور استفاده از یک راهبرد فضایی بهینه در مقیاس‌های مختلف و نیز محیط‌های شهری استفاده می‌کنند این شبکه‌ها از عملکردهای چندمنظوره از جمله عملکردهای اکولوژیک، تفرجی و افزایش کیفیات زیبایی‌شناسانه برخوردار بوده [Daneshpour & Parevar, 2014] و به سبب چندعملکردی‌بودن خود در ابعاد وسیعی، تحقق توسعه پایدار را عملی می‌سازند [Divsalar *et al.*, 2016].

بررسی‌های به عمل آمده در سال اخیر نشان می‌دهد که سامان‌دهی کاربری اراضی در توسعه اجتماعی اقتصادی کشورهای در حال توسعه اهمیت خاصی داشته‌اند بنابراین شهرها با توسعه متوازن و هماهنگ با شرایط محیطی خود از یک سو باعث تحقق عدالت اجتماعی و فراهم‌آوردن زمینه‌های توسعه پایدار در درون شهر می‌شود و از طرف دیگر موجب کاهش تفاوت‌های اقتصادی و اجتماعی درون ناحیه‌ای می‌گردد.

شهر نور نیز یکی از شهرهای استان مازندران در جنوب دریای خزر واقع است بر اساس آمار سال ۱۳۹۵ جمعیت شهر نور به رقم ۲۶۹۴۷ نفر رسیده است با توجه به رشد جمعیت در این شهر و مشکلاتی از قبیل مکان‌یابی نامناسب، توریع نامتعادل تسهیلات و امکانات و غیره، سامان‌دهی رودخانه در واقع ترکیبی از روش‌ها و اقدامات اصلاحی، حفاظتی و کنترلی سازه‌ای و غیرسازه‌ای است که در رودخانه‌های سیل‌خیز به منظور کنترل و مهار سیلاب و کاهش اثرات تخریبی آن، جلوگیری از بالاآمدن سطح آب رودخانه در موقع طغیان و تعرض سیلاب به اراضی و مناطق مسکونی حاشیه رودخانه، اصلاح مسیر عبور سیلاب‌های فصلی، بهسازی رودخانه و شکل‌بخشیدن به جریان آب، حفاظت و تثبیت بستر و حریم رودخانه‌ها از تخریب و فرسایش کناره‌ای و بهبود وضعیت رودخانه صورت می‌گیرد. بدین منظور بهتر است عملیات سامان‌دهی از طریق اجرای سازه‌های مهندسی رودخانه متناسب با شرایط و ویژگی‌های آن رودخانه از جمله احداث دایک، اپی، دیواره حفاظتی، اصلاح شیب بستر، تعریض و تعمیق بستر، حذف پیچ و ماندر رودخانه، تعیین حریم قانونی رودخانه، جلوگیری از هرگونه ساخت و ساز در بستر و حریم رودخانه صورت گیرد [Motavali & Koozehgar Kaleji, 2017].

در این پژوهش رودخانه‌های شهر نور که از درون بافت‌های مختلف شهر عبور می‌کنند دارای رژیم دایمی بوده که متاسفانه آن طور که شایسته است به این عامل توجه نشده و کناره رودخانه با پتانسیل‌های بسیار بالا برای زیباسازی و بهبود سیما و منظر شهری بی‌استفاده مانده و حاشیه‌ای با منظری زشت از خود به نمایش گذاشته است. لذا پژوهش حاضر سعی دارد تا به سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهری در نور بپردازد تا گردشگری شهر نور بتواند در راستای پایداری گام بردارد و در مسیر توسعه پایدار قرار گیرد. در این راستا، هدف این مطالعه بررسی اثرات معیارهای سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه در شهر نور در سال ۱۴۰۳ بود.

روش‌شناسی

این پژوهش توصیفی-تحلیلی در سال ۱۴۰۳ در شهر نور به انجام رسید. به منظور دستیابی به هدف اصلی پژوهش، از روش‌های آماری برای بررسی و ارزیابی داده‌های گردآوری شده استفاده شد. این رویکرد کمّی به پژوهشگر امکان داد تا اثرات معیارهای مختلف سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه را با دقت بیشتری ارزیابی و تحلیل نماید.

مطابق با آخرین تقسیمات سیاسی کشور، شهر نور، به عنوان مرکزیت شهرستان نور محسوب شده و زیرمجموعه‌ای از استان مازندران است. شهر نور در قسمت میانی استان و در سواحل جنوبی دریای خزر استقرار دارد؛ شهر نور از شمال به دریای خزر، از شرق

به ایزدشهر و شهرستان آمل، از شمال شرق به محمودآباد، از غرب به رویان و شهرستان نوشهر متصل است. این کانون در فاصله ۱۲۰کیلومتری مرکز استان و بین طول‌های جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۱۸ دقیقه شرقی و عرض‌های ۳۶ درجه و ۲ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه شمالی از نقطه کانونی گرینویچ لندن، استقرار یافته است. از نظر توپوگرافی شامل دو قسمت اصلی جلگه‌ای و کوهستانی است مساحت شهر نور معادل ۷/۵ کیلومتر مربع است (شکل ۱).

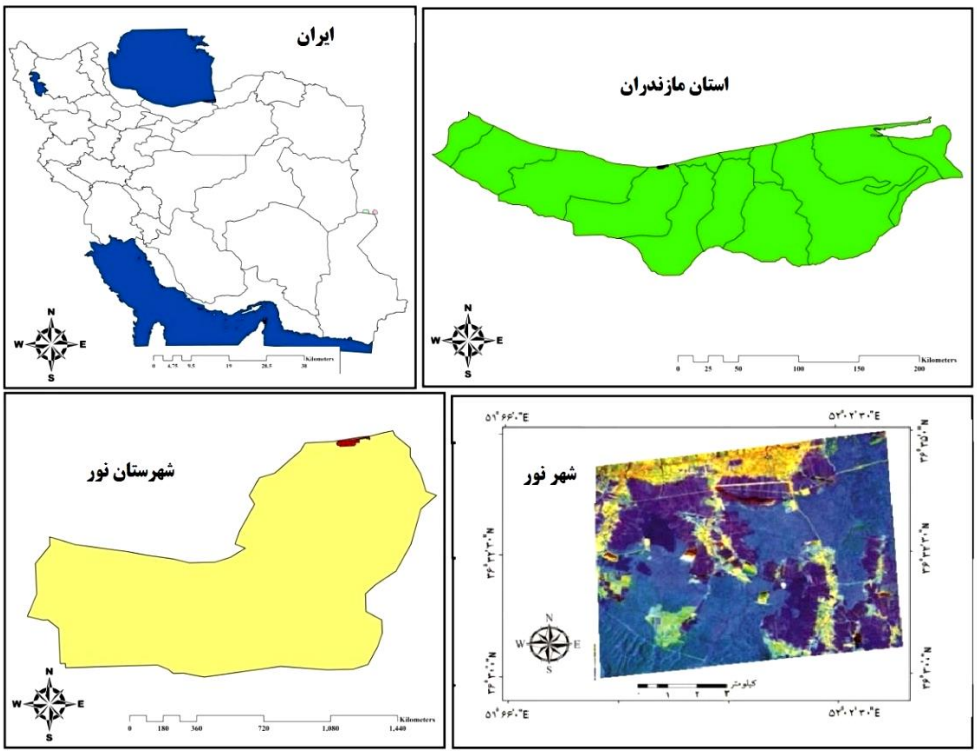

شکل ۱) موقعیت شهرستان نور در تقسیمات کشوری

جامعه آماری این پژوهش شامل شهروندان و کارشناسان حوزه مدیریت شهری و گردشگری در شهر نور بود. نمونه‌ای از این جامعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد تا نماینده‌ای از کل جامعه آماری باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعیین شد که منجر به انتخاب ۳۷۹ نفر از جامعه آماری شد. برای گردآوری داده‌های این پژوهش از یک پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد که بر اساس متغیرها و شاخص‌های شناسایی‌شده در پیشینه و مبانی نظری تدوین شد. طراحی پرسش‌نامه به گونه‌ای انجام شد که بتواند تمامی ابعاد و جنبه‌های مرتبط با سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه را ارزیابی کند. این پرسش‌نامه شامل بخش‌هایی برای سنجش معیارهای مختلفی چون امکانات و تجهیزات رفاهی، زیرساخت‌ها، مباحث اقتصادی، محیط زیست، حمایت نهادی و قانونی، امنیت و حفاظت، و مشارکت عمومی است. برای سنجش این ابعاد، پرسش‌ها با استفاده از طیف لیکرت پنج درجه‌ای تنظیم شدند که در آن گزینه‌ها از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق تعریف شده‌اند. این طیف به پاسخ‌دهندگان امکان می‌دهد تا میزان توافق یا مخالفت خود را با هر یک از گزاره‌ها بیان کنند.

برای اطمینان از روایی محتوایی پرسش‌نامه، این ابزار در اختیار ۱۲ نفر از متخصصان و اساتید برجسته در حوزه گردشگری و مدیریت شهری قرار گرفت. این افراد با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. آنها نظرات خود را در خصوص دقت و جامعیت پرسش‌ها ارایه دادند. پس از دریافت بازخوردهای این متخصصان، پرسش‌نامه در دو مرحله بازبینی و اصلاح شد تا اطمینان حاصل شود که تمامی متغیرهای کلیدی پژوهش به طور کامل و دقیق پوشش داده شده‌اند. اصلاحات اعمال‌شده شامل تصحیح و تغییر برخی سوالات و همچنین اصلاح ساختار برخی از بخش‌های پرسش‌نامه بود تا دقت و کارآیی ابزار افزایش یابد.

برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. در این پژوهش، مقدار آلفای کرونباخ برای هر یک از بخش‌های مختلف پرسش‌نامه محاسبه شد. تمامی مقادیر به‌دست‌آمده برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه بیشتر از ۰/۷ بودند که نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزار بود.

داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS 24 و آزمون‌های آماری مناسب تحلیل شدند. تحلیل داده‌ها شامل مراحل زیر بود. برای بررسی میانگین معیارهای مورد نظر و مقایسه آن با میانه نظری (معادل ۳)، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. این آزمون به پژوهشگر کمک کرد تا نقاط قوت و ضعف معیارهای سامان‌دهی کاربری‌ها را ارزیابی کند. برای اولویت‌بندی معیارهای موثر بر سامان‌دهی کاربری‌ها، آزمون فریدمن به کار رفت.

یافته‌ها

در این مطالعه، اثر معیارهای سامان‌دهی کاربری‌ها بر توسعه گردشگری پایدار به طور دقیق بررسی و تحلیل شد. میانگین معیارهای "امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی"، "مباحث اقتصادی"، "محیط زیست"، "حمایت نهادی و قانونی"، و "مشارکت عمومی" پایین‌تر از میانه نظری (۳) بوده و سطح معناداری ۰/۰۰۵ و مقدار t منفی، نشان از ضعف این معیارها داشت (درجه آزادی ۳۷۹). از سوی دیگر، میانگین معیارهای "کالبد و زیرساخت‌ها" و "امنیت و حفاظت" بالاتر از میانه نظری بود و با سطوح معناداری ۰/۰۰۱ و ۰/۰۰۱ و مقادیر t مثبت می‌توان نتیجه گرفت که این معیارها با فرصت‌ها و قابلیت‌های موجود، نقش مثبتی در توسعه گردشگری پایدار داشتند (جدول ۱). معیارهای مرتبط با سامان‌دهی کاربری‌ها در حاشیه رودخانه‌های شهر نور بر توسعه گردشگری پایدار اثر متفاوتی داشتند به طوری که برخی از این اثرها کمتر و برخی دیگر بیشتر بود (شکل ۲).

وضعیت معیارهای مرتبط با سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور برای توسعه گردشگری پایدار مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن به شرح زیر به‌دست آمد (جدول ۲).

جدول ۱) اثرگذاری معیارهای سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور بر توسعه گردشگری پایدار

معیار	میانگین	انحراف‌معیار	مقدار t	سطح معناداری
امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی	۲/۶۱۵	۰/۶۱۸	-۱۲/۱۴۶	۰/۰۰۶
کالبد و زیرساخت‌ها	۳/۱۰۶	۰/۵۶۱	۳/۶۸۶	۰/۰۰۱
مباحث اقتصادی	۲/۷۷۸	۰/۶۳۰	-۶/۸۴۴	۰/۰۰۷
محیط زیست	۲/۸۵۴	۰/۵۶۸	-۵/۰۰۴	۰/۰۰۶
حمایت نهادی و قانونی	۲/۷۶۴	۰/۵۸۶	-۷/۸۳۳	۰/۰۰۵
امنیت و حفاظت	۳/۰۸۸	۰/۵۸۸	۲/۸۹۶	۰/۰۰۱
مشارکت عمومی	۲/۴۵۰	۰/۸۰۷	-۱۳/۲۷۵	۰/۰۰۵
سامان‌دهی کاربری‌ها	۲/۸۰۸	۰/۴۵۱	-۸/۳۰۲	۰/۰۰۲

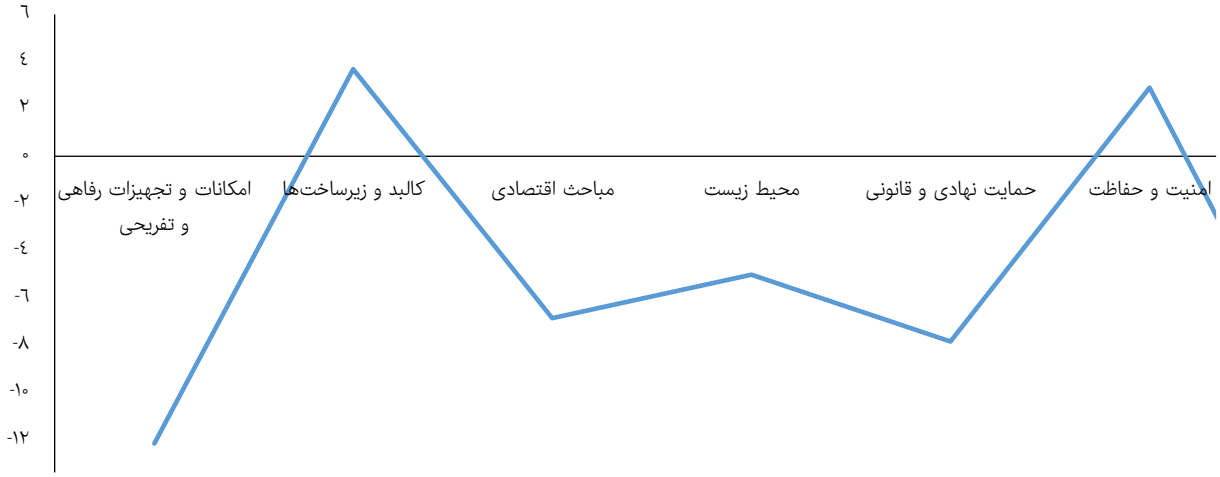

شکل ۲) میزان اثرگذاری سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور بر توسعه گردشگری پایدار

جدول ۲) وضعیت کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور جهت توسعه گردشگری پایدار

معیار	میانگین (انحراف معیار)
امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی	۲/۶۲ (۰/۲۵)
کالبد و زیرساخت‌ها	۳/۱۱ (۰/۲۹)
مباحث اقتصادی	۲/۷۸ (۰/۱۹)
محیط زیست	۲/۸۵ (۰/۳۱)
حمایت نهادی و قانونی	۲/۷۶ (۰/۲۵)
امنیت و حفاظت	۳/۰۹ (۰/۲۷)
مشارکت عمومی	۲/۴۵ (۰/۲۱)
سامان‌دهی کاربری‌ها	۲/۸۱ (۰/۳۰)

میانگین معیارهای "امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی"، "مباحث اقتصادی"، "محیط زیست"، "حمایت نهادی و قانونی" و "مشارکت عمومی" پایین‌تر از میانه نظری بود که حاکی از وضعیت نامناسب این معیارها است (جدول ۲). در مقابل میانگین معیارهای "کالبد و زیرساخت‌ها" و "امنیت و حفاظت" به‌ترتیب برابر با ۳/۱۰۶ و ۳/۰۸۸ بود که نشان از وضعیت مناسب این معیارها داشت. در حالت کلی نیز با بررسی این معیارها، وضعیت سامان‌دهی کاربری‌ها نشان داد که میانگین این متغیر (۲/۸۰۸) پایین‌تر از میانه نظری است و نشان از آن داشته که وضع موجود کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور برای توسعه گردشگری پایدار مناسب نیست.

برای شناسایی و اولویت‌بندی معیارهای اجتماعی، فرهنگی، کالبدی، زیست‌محیطی، و اقتصادی موثر بر سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور در راستای توسعه گردشگری پایدار از آزمون فریدمن استفاده شد. بر این اساس، معیارهای گردشگری پایدار دارای رتبه یکسان نبود. معیار اقتصادی بالاترین رتبه و معیار کالبدی رتبه دوم را از نظر اهمیت داشت.

برای بررسی اثرگذاری ایجاد و توسعه کاربری‌های تفریحی ورزشی و احداث و تعریض خیابان‌های حاشیه رودخانه‌ها در سامان‌دهی کاربری‌های سواحل رودخانه‌های شهر نور در راستای توسعه گردشگری پایدار، میزان اثرات دو معیار مرتبط با متغیرهای معرفی‌شده بر سامان‌دهی کاربری‌ها در راستای توسعه گردشگری پایدار مورد بررسی قرار گرفت.

میانگین متغیر "امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی"، (۲/۶۱۵) پایین‌تر از میانه نظری (معادل ۳) و مقدار t این متغیر برابر با ۱۲/۱۴۶- بود که حاکی از ضعف این متغیر بود. میانگین متغیر "کالبد و زیرساخت‌ها" برابر با ۳/۱۰۶ محاسبه شد (جدول ۳). از آنجایی که این میانگین بالاتر از میانه نظری (معادل ۳) بوده و همچنین با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۱ و مقدار t این متغیر، می‌توان گفت که این متغیر دارای قوت بوده و با فرصت‌ها و قابلیت‌های موجود می‌تواند به‌درستی بر توسعه گردشگری پایدار در حاشیه رودخانه شهر نور اثرگذار باشد.

در نهایت مدل‌سازی مفهومی سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور برای توسعه گردشگری پایدار ارایه شد (شکل ۳). در این مدل تلاش شده تا رویکردی جامع برای مدیریت و توسعه فعالیت‌های گردشگری در اطراف رودخانه‌های این شهر با هدف ایجاد تعادلی میان بهره‌برداری اقتصادی و حفظ منابع طبیعی ارایه شود.

جدول ۳) اثرگذاری ایجاد و توسعه کاربری‌های تفریحی ورزشی و احداث و تعریض خیابان‌های حاشیه رودخانه‌ها در سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور در راستای توسعه گردشگری پایدار

معیار	امکانات و تجهیزات رفاهی و تفریحی	کالبد و زیرساخت‌ها
تعداد	۳۷۹	۳۷۹
میانگین	۲/۶۱۵	۳/۱۰۶
انحراف‌معیار	۰/۶۱۸	۰/۵۶۱
t	-۱۲/۱۴۶	۳/۶۸۶
درجه آزادی	۳۷۸	۳۷۸
سطح معناداری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱

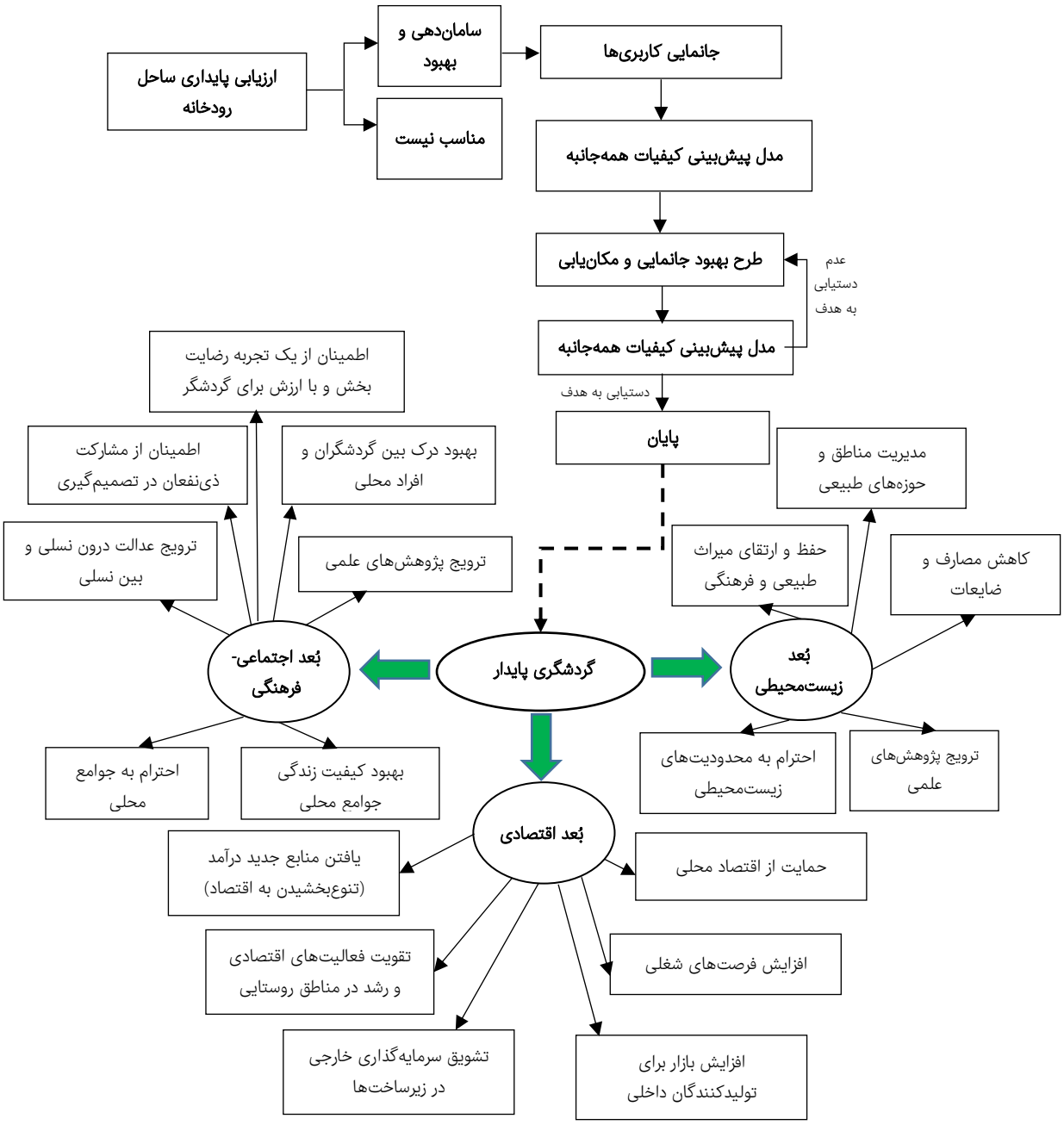

شکل ۳) مدل‌سازی مفهومی سامان‌دهی کاربری‌های حاشیه رودخانه‌های شهر نور به منظور توسعه گردشگری پایدار

مولفه‌های طبیعی: این بخش به ویژگی‌های طبیعی رودخانه‌ها و محیط پیرامون آنها توجه داشت.

مولفه‌های اقتصادی: مولفه‌های اقتصادی مدل به فرصت‌های درآمدزایی از طریق گردشگری و توسعه محلی توجه داشتند.

مولفه‌های اجتماعی فرهنگی: این مولفه‌ها به حفظ و ترویج فرهنگ بومی و افزایش رضایتمندی ساکنان محلی اشاره داشتند. مشارکت جامعه محلی و بازدیدکنندگان در فعالیت‌های گردشگری، ایجاد آگاهی محیط زیستی، و ترویج آداب و رسوم محلی از جمله استراتژی‌هایی این مولفه بودند.

مولفه‌های مدیریتی: این بخش بر سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان تمرکز داشت. تدوین چارچوب‌های قانونی و نظارتی، تعیین سیاست‌های اجرایی برای حفظ منابع طبیعی، و کنترل و نظارت بر فعالیت‌های گردشگری از جنبه‌های مهم مدیریتی در این مدل به شمار می‌رفتند.

بحث

این پژوهش به بررسی اثرات سازمان‌دهی کاربری‌های حاشیه‌ای در شهر نور بر توسعه گردشگری پایدار با تمرکز بر معیارهای مختلف مدیریت کاربری زمین پرداخت. یافته‌ها ضعف‌های قابل توجهی را در چندین حوزه کلیدی، از جمله امکانات و تجهیزات تفریحی، مباحث اقتصادی، ملاحظات زیست‌محیطی، حمایت‌های نهادی و قانونی، و مشارکت عمومی نشان داد. در مقابل، نقاط قوتی در زمینه زیرساخت‌ها و امنیت مشاهده شد.

میانگین امتیاز معیارهایی مانند "امکانات و تجهیزات تفریحی"، "مباحث اقتصادی"، "محیط زیست"، "حمایت‌های نهادی و قانونی"، و "مشارکت عمومی" زیر حد متوسط نظری قرار داشتند. این کمبودها، حاکی از عدم توسعه‌یافتگی این حوزه‌ها بود که ممکن است مانعی برای رشد گردشگری پایدار باشند. این نتیجه با یافته‌های *ابوحریس* و *روداک* [Abuharris & Ruddock, 2005] هم‌راستا است که تاکید می‌کنند برنامه‌ریزی موثر کاربری زمین باید با مشارکت جامعه و پایداری زیست‌محیطی ادغام شود تا تاثیرات منفی مرتبط با توسعه گردشگری کاهش یابد. تاکید بر معیار زیست‌محیطی در مطالعه *کشورپرست* و *پارسایی* [Keshvarparast & Parsaee, 2015] به عنوان یکی از مهم‌ترین مسایل در سامان‌دهی رودخانه‌های شهری عنوان شده است.

در مقابل، معیارهای "بدنه و زیرساخت" و "امنیت و حفاظت" با فرصت‌ها و توانمندی‌های موجود هم‌راستا بوده و به طور مثبت در توسعه گردشگری پایدار نقش داشته‌اند. شورای جهانی گردشگری پایدار نیز بر این موضوع تاکید دارد و بیان می‌کند که زیرساخت‌های قوی و اقدامات ایمنی از عناصر اساسی برای پرورش محیط‌های گردشگری پایدار هستند [GSTC, 2019].

میانگین پایین امتیازات مربوط به مشارکت عمومی، نگرانی‌هایی را به وجود می‌آورد. مشارکت عمومی موثر برای هماهنگ‌سازی طرح‌های گردشگری با نیازها و آرمان‌های جامعه محلی حیاتی است. در ادبیات علمی تاکید شده است که درگیرکردن جوامع محلی در فرآیندهای برنامه‌ریزی باعث افزایش برابری اجتماعی و حفظ محیط زیست می‌شود [Abuharris & Ruddock, 2005]. فقدان مکانیزم‌های قوی مشارکت عمومی در شهر نور نشان‌دهنده چالش‌هایی مشابه دیگر مناطق بود که در آنها صدای جامعه محلی نادیده گرفته شده و به توسعه ناپایدار منجر شده است. گردشگری پایدار نیازمند استراتژی‌های مدیریت یکپارچه است که به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به صورت جامع می‌پردازند. مطالعات مدل‌های حاکمیت مشارکتی را توصیه می‌کنند که همکاری بین ذی‌نفعان در بخش‌های مختلف را تسهیل می‌کند تا نتایج پایدار را تضمین کند [GSTC, 2019]. این رویکرد در یافته‌های این پژوهش نیز منعکس شد که نشان می‌داد نیاز به بهبود تعامل ذی‌نفعان برای توسعه گردشگری پایدار وجود دارد.

یافته‌های این پژوهش بر لزوم بهبود شیوه‌های مدیریت کاربری زمین در شهر نور برای ترویج موثر توسعه گردشگری پایدار تاکید داشتند. منطبق با یافته‌های این مطالعه، *جهان‌تیغ‌مند* و همکاران [Jahantighmand *et al.*, 2023] دخل و تصرف و اختصاص کاربری اراضی در اطراف رودخانه‌ها بدون شناخت محیط را امری غیرحرفه‌ای شمارده‌اند. رفع ضعف‌ها در زمینه امکانات، ملاحظات اقتصادی، عوامل زیست‌محیطی، حمایت نهادی و مشارکت عمومی برای ایجاد رویکردی متوازن به توسعه گردشگری ضروری است. تقویت این حوزه‌ها نه‌تنها جذابیت منطقه را به عنوان یک مقصد گردشگری افزایش می‌دهد، بلکه تضمین می‌کند که گردشگری به طور مثبت به جوامع محلی و اکوسیستم‌ها کمک می‌کند. تلاش‌های آینده باید بر ادغام تعامل ذی‌نفعان در فرآیندهای برنامه‌ریزی متمرکز شود و در عین حال از نقاط قوت موجود در زیرساخت‌ها و امنیت برای ایجاد محیطی حمایتی برای رشد گردشگری پایدار بهره‌برداری کند.

بررسی معیارهای گردشگری پایدار در امتداد رودخانه‌های شهر نور نشان داد که این معیارها دارای رتبه‌بندی یکنواختی نبوده و معیارهای اقتصادی از اهمیت بالاتری برخوردار بودند و پس از آن معیارهای فیزیکی قرار داشتند. این یافته بر ضرورت اولویت‌دهی به این جنبه‌ها در برنامه‌های توسعه گردشگری پایدار تاکید داشت. معیار اقتصادی در بین معیارهای گردشگری پایدار دارای بالاترین رتبه بود. این یافته با بسیاری از مطالعات که بر اهمیت پایداری اقتصادی به عنوان یک عنصر بنیادین گردشگری تاکید می‌کنند، همخوانی دارد. برای مثال، *وازیلاکاک* و همکاران [Vasilakakis *et al.*, 2023] بر این باورند که پایداری اقتصادی برای اطمینان از ایجاد درآمد و فرصت‌های شغلی پایدار برای جوامع محلی حیاتی است. به طور مشابه، *خان* و همکاران [Khan *et al.*, 2020] نشان داده‌اند که ملاحظات اقتصادی برای پایداری بلندمدت مقاصد گردشگری بسیار مهم است، زیرا بر تصمیمات سرمایه‌گذاری و حمایت جامعه تاثیر مستقیم دارد.

رتبه دوم معیار فیزیکی نشان‌دهنده نقش حیاتی آن در حمایت از گردشگری پایدار بود. زیرساخت‌ها و تاسیسات مناسب برای بهبود

تجربه بازدیدکنندگان و تضمین ایمنی و دسترسی ضروری هستند. پژوهشی که توسط سازمان جهانی گردشگری [James & Essien, 2019] انجام شده است، نشان می‌دهد که زیرساخت‌های موثر برای بهبود تجربه گردشگران و تضمین ایمنی و دسترسی ضروری است. همچنین، *گنزالز* و همکاران [Lam-González *et al.*, 2021] نشان داده‌اند که زیرساخت‌های فیزیکی مناسب به طور قابل توجهی رضایت بازدیدکنندگان را افزایش داده و به موفقیت کلی طرح‌های گردشگری با تسهیل دسترسی به جاذبه‌ها و خدمات کمک می‌کند. اهمیت پایداری اقتصادی به عنوان یکی از عوامل اصلی برای موفقیت توسعه گردشگری به طور گسترده‌ای پذیرفته شده است. بر اساس مطالعه *کامری بوت* و همکاران [Kameri-Mbote *et al.*, 2021]، بسیاری از مطالعات صنعت مهمان‌نوازی بر مدیریت محیط زیست تمرکز دارند اما اغلب ابعاد اقتصادی لازم برای موفقیت بلند مدت را نادیده می‌گیرند. این شکاف نشان‌دهنده نیاز به رویکردی متعادل است که قابلیت اقتصادی را با حفاظت از محیط زیست ادغام کند. مطالعات نشان می‌دهند که زیرساخت‌های قوی برای افزایش رضایت گردشگران و تضمین عملیات پایدار حیاتی هستند. شورای جهانی گردشگری پایدار تاکید می‌کند که مقاصد باید تاثیرات اجتماعی و اقتصادی خود را نظارت کنند و زیرساخت‌های با کیفیت برای حمایت از گردشگری را حفظ کنند [Farhadi Uonaki & Khoshkhoo, 2022]. این موضوع با یافته‌های شهر نور که معیارهای فیزیکی هم تجربه بازدیدکنندگان و هم اقتصاد محلی را پشتیبانی می‌کند، همسو است.

گردشگری پایدار نیاز به رویکردی یکپارچه دارد که به طور جامع عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی را در نظر بگیرد. سازمان جهانی گردشگری سیاست‌هایی را توصیه می‌کند که به گردشگری پایدار پرداخته و در عین حال توزیع عادلانه منافع بین ذی‌نفعان را تضمین کنند [UN Tourism, 2023]. این دیدگاه جامع در زمینه شهر نور نیز ضروری است، جایی که اولویت‌دهی به معیارهای اقتصادی و فیزیکی می‌تواند به نتایج عادلانه‌تری برای جوامع محلی منجر شود.

در این راستا، یافته‌های این مطالعه بر اهمیت اساسی اولویت‌بندی معیارهای اقتصادی و فیزیکی در برنامه‌های توسعه گردشگری پایدار در امتداد رودخانه‌های شهر نور تاکید داشت. با به رسمیت‌شناختن معیار اقتصادی به عنوان مهم‌ترین عامل و اذعان به اهمیت زیرساخت‌های فیزیکی، ذی‌نفعان می‌توانند استراتژی‌های خود را با بهترین شیوه‌های شناسایی‌شده در ادبیات علمی هماهنگ کنند. تلاش‌های آینده باید بر ارتقای این حوزه‌ها متمرکز شود و در عین حال اطمینان حاصل شود که ملاحظات محیط زیستی نیز در فرآیندهای برنامه‌ریزی ادغام شده است. این رویکرد متعادل نه‌تنها جذابیت منطقه به عنوان یک مقصد گردشگری را افزایش می‌دهد بلکه به جوامع محلی و اکوسیستم‌ها نیز به صورت مثبتی کمک خواهد کرد. پژوهش‌های آتی در مورد سامان‌دهی کاربری‌ها در سواحل رودخانه‌های شهری به منظور توسعه گردشگری پایدار می‌تواند به عناوین و موضوعات متنوعی تمرکز کند. برخی از پیشنهادات پژوهشی به شرح زیر هستند:

۱. تاثیر سامان‌دهی کاربری‌ها بر حفظ منابع طبیعی و محیط زیست سواحل رودخانه: این قبیل مطالعات می‌توانند به بررسی اثرات سامان‌دهی کاربری‌ها بر حفظ منابع طبیعی، حفاظت از گونه‌های حیات وحش و کاهش آلودگی محیط زیست پرداخته و راهکارهایی برای حفظ و مراقبت از این منابع ارایه دهند.

۲. تاثیر سامان‌دهی کاربری‌ها بر تجربه گردشگران: این نوع پژوهش‌ها می‌توانند به بررسی تاثیر سامان‌دهی کاربری‌ها بر تجربه و رضایت گردشگران، ارتقای خدمات گردشگری و افزایش جذابیت منطقه برای گردشگران پرداخته و راهکارهای بهبود و توسعه در این زمینه ارایه دهند.

۳. تاثیر سامان‌دهی کاربری‌ها بر توسعه اقتصادی محلی: این مطالعات می‌توانند به بررسی تاثیر سامان‌دهی کاربری‌ها بر افزایش فرصت‌های شغلی، توسعه اقتصادی و کاهش فقر در منطقه مورد نظر پرداخته و راهکارهایی برای توسعه پایدار اقتصادی در این حوزه ارایه دهند.

۴. حفظ فرهنگ و میراث محلی در سواحل رودخانه: این پژوهش‌ها می‌توانند به بررسی نقش سامان‌دهی کاربری‌ها در حفظ و احیای فرهنگ و میراث محلی در سواحل رودخانه پرداخته و راهکارهایی برای حفظ و انتقال این فرهنگ و میراث به نسل‌های آینده ارایه دهند.

۵. ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی سامان‌دهی کاربری‌ها در سواحل رودخانه: این قبیل مطالعات می‌توانند به بررسی تاثیرات سامان‌دهی کاربری‌ها بر جوامع محلی، ارتباطات اجتماعی، حفظ فرهنگ و ارزش‌های محلی پرداخته و راهکارهایی برای تقویت و حفظ این ارزش‌ها ارایه دهند.

محدودیت‌های پژوهش به شرح زیر است:

۱. محدودیت‌های داده‌های میدانی: به دلیل استفاده از ابزارهایی مانند پرسشنامه، دقت داده‌های جمع‌آوری‌شده ممکن است تحت تأثیر پاسخ‌های ذهنی شرکت‌کنندگان قرار گرفته باشد.

۲. محدودیت در تعمیم‌پذیری نتایج: یافته‌ها به دلیل تمرکز بر شهر نور ممکن است به‌طور کامل به سایر مناطق با ویژگی‌های متفاوت قابل تعمیم نباشد.

۳. کمبود منابع مالی و پشتیبانی: ممکن است امکانات محدود پژوهشی بر انجام مطالعات عمیق‌تر و گسترده‌تر تأثیر گذاشته باشد.

نتیجه‌گیری

کاربری اراضی حاشیه رودخانه‌های شهری در شهر نور دارای نقاط ضعف قابل‌توجهی در زمینه امکانات تفریحی و اقتصادی، پایداری زیست‌محیطی، حمایت نهادی و مشارکت عمومی است که همگی کمتر از سطح مطلوب ارزیابی شده‌اند. در مقابل، زیرساخت‌ها و تدابیر امنیتی موثر بوده و در توسعه گردشگری پایدار نقش مثبتی ایفا کرده‌اند.

تشکر و قدردانی: موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تاییدیه اخلاقی: موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: این مقاله برگرفته از رساله نویسنده اول است. هیچ‌گونه تعارض منافعی در راستای نگارش و چاپ مقاله وجود نداشته است.

سهم نویسندگان: فرنام فخاری (نویسنده اول)، نگارنده مقدمه/نگارنده بحث/روش‌شناس/تحلیلگر آماری (۴۰٪)؛ صدرالدین متولی (نویسنده دوم)، نگارنده مقدمه/نگارنده بحث (۲۰٪)؛ جلال عظیمی آملی (نویسنده سوم)، نگارنده مقدمه/نگارنده بحث (۲۰٪)؛ غلامرضا جانباز قبادی (نویسنده چهارم)، نگارنده مقدمه/نگارنده بحث (۲۰٪)

منابع مالی: موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

- Abuharris MAT, Ruddock L (2005). Land-use planning and sustainable tourism development in Libya. Proceedings of the 21st Association of Researchers in Construction Management Annual Conference. London: ARCOM. p. 665-674.
- Ahmadi F, Bemanian M, Ansari M (2018). An introduction to natural landscape restoration method based on landscape ecology approach. BAGH-E-NAZAR. 14(56):5-16. [Persian]
- Daneshpour A, Parevar P (2014). Improving the ecological and aesthetic functions of urban river valley landscapes by application of analytical hierarchy process (case study: Kaan River Valley Tehran-Iran). Environmental Researches. 4(8):105-116. [Persian]
- Divsalar A, Tavakoli M, Khademi AH (2016). Management in tourism sustainable development the role of urban (case study: Nour coastal city). Natural Ecosystems of Iran. 7(4):83-97. [Persian]
- Dunn CP, Heneghan L (2011). Composition and diversity of urban vegetation. In: Urban ecology: Patterns, processes, and applications. Oxford: Oxford University Press. p. 103-115.
- Ebrahimi Dehkordi S (2020). The role of ecological urban edges in the quality of urban space. Architecture. 3(16):1-5. [Persian]
- Esmaieli A, Latifi Oskoee N (2016). Economic valuation of Aoun Bin Ali Tabari forest park. Environmental Sciences and Technology. 10(4):208-217. [Persian]
- Farhadi Uonaki M, Khoshkhoo MH (2022). The impact of tourism infrastructures on tourists' loyalty (case study: Isfahan). Journal of Tourism and Development. 11(1):129-142. [Persian]
- GSTC (2019). GSTC destination criteria [Internet]. Washington: Global Sustainable Tourism Council [cited 2024, October, 21]. Available from: https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/.
- Güneralp B, Güneralp İ, Liu Y (2015). Changing global patterns of urban exposure to flood and drought hazards. Global Environmental Change. 31:217-225.
- Hatami Y, Zakerhaghighi K (2017). Evaluation of the effect of the quality of the urban environment on the social relations of space use (case study: Abu Ali Sina walkway in Hamedan). Research and Urban Planning. 8(30):245-266. [Persian]
- Hemmati M, Amiri A (2016). Resilience: Changing aesthetic attitudes towards a changing environment (focusing on the Hudson River Coastal Park project). Proceedings of the 4th International Congress of Structure, Architecture and Urban Development. Tehran: CIVILICA. [Persian]
- Jahantighmand S, Zeinivand Y, Moosavi Nadoushan M (2023). Organizing the spatial space of the urban rivers' margin of tourism development (case study of Poldokhtar city). Applied Researches in Geographical Sciences. 23(68):43-60. [Persian]
- James EE, Essien AU (2019). Infrastructure and sustainable tourism development in Nigeria. IOSR Journal of Humanities Social Science. 24(1):72-80.
- Jomehpour M, Shabnaz Ettehad S, Nourian F (2019). Ecological city of Bojnourd based on scenario-based future studies. Quarterly Journals of Urban & Regional Development Planning. 3(7):1-30. [Persian]
- Kameri-Mbote P, Kamunge I, Yatich JK (2021). Country report for Kenya. In: African soil protection law. Baden-Baden: Nomos eLibrary. p. 177-294.
- Keshvarparast S, Parsaee J (2015). Organizing urban rivers with a sustainable environmental development approach (case study: Mahmoudabad city). Proceedings of the International Conference on New Research in Agricultural and Environmental Sciences. Kuala Lumpur: Public Relations at Karin Conference. [Persian]
- Khan A, Bibi S, Ardito L, Lyu J, Hayat H, Arif AM (2020). Revisiting the dynamics of tourism, economic growth, and environmental pollutants in the emerging economies-sustainable tourism policy implications. Sustainability. 12(6):2533.
- Khoshghadam F, Razzaghi Asl S (2017). Strategies to improve environmental quality in the renovation of Farahzad deteriorated area by strategic-hierarchical analysis (SWOT-AHP). Research and Urban Planning. 7(27):37-58. [Persian]
- Kiani Salmi S, Afzali A (2020). Evaluating local community attitudes towards the effects of mass tourism (case study: Boyer-Ahmad County). Research and Rural Planning. 9(1):73-89.
- Lam-González YE, Clouet R, Cruz Sosa N, De León J (2021). Dissatisfaction responses of tourists in the Havana World Heritage Site. Sustainability. 13(19):11015.
- Motavali S, Koozehgar Kaleji K (2017). Land use organization along the rivers in sustainable urban development, case study: Lavij River, Shahr-e-Noor. Proceedings of the International Conference on Contemporary Iran in Civil Engineering, Architecture and Urban Development. Tehran: OSVE Institute of Higher Education. [Persian]
- Saberi Nahrafrouzani A, Mansouri SA (2021). "New Zayanderood" investigation with the Zayanderood stream recognition and examination it as a socio-ecological system. BAGH-E-NAZAR. 18(102):101-114. [Persian]
- UN Tourism (2023). Sustainable development [Internet]. Madrid: UN Tourism [cited 2024, June, 12]. Available from: https://www.unwto.org/sustainable-development.
- Vasilakakis K, Tabouratzi E, Sdrali D (2023). Economic sustainability of tourism enterprises: A proposal of criteria in the hotels. International Journal of Professional Business Review. 8(4):e01769.